

MAANDBLAD

UITGEGEVEN DOOR HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG.

De Maandelijksche Vergadering
wordt, met het oog op het Congres,
in April niet gehouden.

VERSLAG DER MAANDELIJKSCHE VERGADERING, OP WOENSDAG 7 MAART 1923.

Woensdag 7 Maart 1923 hield het Natuurhistorisch Genootschap zijn gewone maandelijksche vergadering in het Museum. Door ongesteldheid van den voorzitter, Rector Cremers, werd het voorzitterschap waargenomen door den secretaris, de heer Funke. Deze opende te kwartier na zes, de goed bezochte bijeenkomst en gaf het woord aan den heer F. van Rummelen, die naar aanleiding van een door hem ontworpen afgedekte schetskaart van Zuid-Limburg en van een publicatie van zijn hand, getiteld: „De Geo-hydrologie van den Limburgschen Bodem” een except gaf van de geologie van Limburg. Op zijn afgedekte kaart is het alluvium en diluvium weggelaten, maar in 't kort noemde hij de verschillende vormen op, waarin beide in ons gebied voorkomen en wees daarbij op de verschillen tusschen löss en kleefarde. Löss komt niet tot het uiterste Zuiden van onze provincie voor; maar precies is de grens nog niet vastgesteld. Bij het grintdiluvium kwamen natuurlijk de bekende terrassen ter sprake: 1o dat van Margraten, 2o het hoog-, 3o het midden-, 4o het laag-terras. Bij de behandeling van wat zijn schetskaart te zien gaf, begon hij met de oudste formatie, die daarop te vinden was: het boven Carbon of productieve Carbon, dat bij Epen o.a. in de Heimans-grot aangetroffen wordt en dat slechts enkele fossielen bevat. Daarna vindt men op de kaart eerst gronden uit de krijtformatie, zoodat er een hiaat is gedurende Perm, Trias en Jura, waarvan nog geen goede verklaring gegeven kan worden; er zijn aanwijzingen dat Trias en Jura zich waarschijnlijk wel hier gevormd zullen hebben. Van 't krijt is alleen maar Senoon aanwezig en wel: 1o als witte fossiel-arme zanden, soms met kleilagen, de z.g.n. Akensche zanden, een duinformatie aan den oever van de Krijtzee; 2o glauconiet-houdende ten deele kleiige zanden, gevormd in een ondiepe zee, het z.g.n. groen zand van Herve of van Vaaals. Deze zijn waarschijnlijk met de Akensche zanden synchroon. Daarna de eigenlijke krijt (kalk) afzettingen in

den vorm van Gulpensch- en Maastrichtsch krijt, waarover niet verder werd uitgewijd. Nu was de beurt aan het tertiair, met zijn oligoceene kleien en zanden, soms zeer rijk aan fossielen, zijn mioceene spierwitte kwartszanden, soms tot zandsteen verhard, hier en daar met bruinkool en ten slotte, de grove plioceene zanden, rijk aan grint met Jurassische fossielen, houtresten en soms kleilagen met mooie plantenresten, welke op een toen heerschend warmer klimaat wijzen. Een opmerking over de uitgestrektheid van het onder-Carbon in veel Noordelijker richting dan men verwachten kon, besloot dit stratigrafisch overzicht, waarop eenige tectonische opmerkingen over storingsen als die van Kunrade en die van de Heerlerheide en de bekende Feldbisz en Sandgewand volgden. Nieuw was wel voor de meesten de mededeeling, dat deze twee laatste veel verder parallel loopen dan men vermoedde. Aan de discussie namen o.a. deel de heeren Keuller, Vürthheim en de waarnemende voorzitter, die daarna den spreker uit naam der vergadering dank zei. In de discussie had ir. Keuller erop gewezen dat de kerk van St. Pieter waarschijnlijk op een middenterras staat.

Nu was het woord aan den heer Vürthheim, voor een phyto-chemische mededeeling over „Blauwzuurvorming door bacteriën”. In 1903 trad er in Rotterdam bij havenarbeiders, die van Rangoonboontjes gegeten hadden, vergiftiging op — waarbij een sterfgeval. Bij onderzoek bleek, dat de schuld lag in de aanwezigheid van blauwzuur in dat voedsel. Het onderzoek, geleid door dr. Greshoff, bracht aan het licht, dat de boontjes van *Phaseolus lunatus* (dit is de wetenschappelijke naam) een glucoside bevatten, dat zich door de werking van een enzym splitst, waarbij blauwzuur vrijkomt. Worden de boontjes gekookt, dan wordt natuurlijk het enzym vernietigd en bij het afgieten wordt met 't water het blauwzuur verwijderd. Bij het vergiftigingsgeval waren ze wat „krap” afgekookt. Nu bleek bij nadere onderzoekingen door spr., deslieds aan het Landbouwproefstation te Hoorn, dat ook afgekookte en afgegoten boontjes nog vergiftiging bij een geit konden veroorzaken, nadat ze eenigen tijd open en bloot hadden gestaan. Het bleek bij bacteriologisch onderzoek, dat de oorzaak ervan bij een *Diplococcus* te zoeken was. Over deze zijn evenwel nog geen verdere onderzoekingen bekend. Ook hier was eenige discussie en werd den spreker de dank der vergadering overgebracht.

Bij de rondvraag vroeg de heer W. de Backer of het niet op den weg van het Genootschap lag bij de 2e Kamer aan te dringen om de Jacht-

wet in zijn ingedienden vorm niet aan te nemen; hierover ontstond eenige discussie en toegezegd werd in Bestuursvergadering daarover verder te spreken. De heer Edm. Nyst verrijkte de verzamelingen van het Museum met een collectie kevers, waarvoor hem dank werd gezegd en hij vroeg of er geen gelegenheid zou zijn om de collectie van het Museum onder deskundige leiding, aan de leden te doen verklaren. Bij de gedaachtenwisseling merkte de waarnemende voorzitter op, dat dit niet gemakkelijk was zonder dat eerst wat meer palaeontologische kennis was bijgebracht. Algemeen was men van oordeel, dat het op den weg van het Genootschap lag deze bij te doen brengen. Hierover zal nader door het Bestuur overlegd worden ⁽¹⁾. De heer H. Versterren wees nog op een vergissing in het laatste Maandblad, waarvan nota genomen werd. Te ongeveer kwart na acht werd de zeer geanimeerde vergadering gesloten.

⁽¹⁾ Zie hierover elders in dit nummer van het Maandblad.

19de NEDERLANDSCH NATUUR- EN GE-NEESKUNDIG CONGRES TE MAASTRICHT.

Op 5, 6 en 7 April a.s. vindt bovengenoemd Congres plaats in Maastricht.

Waar we met gronden meenen te mogen veronderstellen, dat de leden van 't Natuurhist. Genootschap zich voor deze wetenschappelijke bijeenkomst in Limburg's hoofdstad interesseren, meenen we goed te doen enkele regels aan dit Congres te wijden.

De Vereeniging „het Nederl. Natuur- en Geneeskundig Congres“ stelt zich ten doel de bevordering van de natuur- en geneeskundige wetenschappen in Nederland.

Dat doel traecht zij te bereiken:

a) door het houden van Congressen, (om de 2 jaar);

b) door het bevorderen en aanmoedigen van wetenschappelijk onderzoek in Nederland, Nederlandseh-Indië, Suriname en Curaçao, en wel in 't bijzonder door 't verleen van geldelijke steun aan onderzoekers.

De Vereeniging bestaat uit:

a) leden voor het leven, die door storting van een som in eens alle rechten van leden verkregen hebben;

b) leden;

c) tijdelijke leden, die voor één Congres treden.

Voor 't lidmaatschap (lid of deelnemer) van het Congres wende men zich tot den 2den algemeenen secretaris, Dr. B. K. Boom, Jan Luykenstraat 18, te Amsterdam.

't Diploma en programme zal men dan ontvangen aan 't Congresbureau te Maastricht, Leo-stichting, Breedestraat 17. Daar worden ook tijdens het Congres nieuwe leden aangenomen tegen storting der contributie.

Leden betalen tot wederopzeggens en gedurende tenminste twee achtereenvolgende jaren drie gulden per jaar; zij ontvangen een exemplaar der Handelingen, waarin o.a. de lijst der bestuurders en leden, de voordrachten ge-

houden in de algemeene vergaderingen, en de verslagen van wat er in de afdelingen en de onderafdeelingen verhandeld is.

Tegen storting van vier gulden kan men ook alle samenkomsten van dit Congres als deelnemer bijwonen; desgewenscht kan men dan tegen betaling van twee gulden een exemplaar der „Handelingen“ ontvangen.

* * *

Donderdag, 5 April, des namiddags stipt half drie heeft de eerste algemeene vergadering plaats in den Schouwburg, Breedestraat.

De openingsrede wordt uitgesproken door den algemeenen voorzitter Professor Spronck uit Utrecht.

Hierna houdt Prof van Iterson uit Heerlen eene rede: „de Slaatsmijnen in Limburg“ (met lichtbeelden).

Alvorens dan de huishoudelijke vergadering te houden, heeft er een pauze plaats, tijdens welke thee wordt aangeboden door de Stroomverkoop-maatschappij in den Foyer en de benedenzalen van den Schouwburg.

Des avonds te acht uur is ontvangst door 't Gemeentebestuur ten stadhuize, waarna te 9 uur in de Bioscoop en Concertzaal van de Koninklijke Zangvereniging „Maastreechter Staar“ Dr. J. Comandon (Parijs) een film vertoont: „le cinématographe, instrument de recherches biologiques“.

Na afloop hiervan worden leden en deelnemers van 't Congres officieel ontvangen door 't Comité der Sociétéit Momus in Momus'tempel.

Vrijdagmorgen, stipt 9 uur, beginnen de vergaderingen der afdelingen en wel van de Wetenschappelijke-, de Biologische-, de Geneeskundige- en de Geologische-Geographische Wetenschappen.

Uit den aard der zaak moeten we ons, voor wat het Maandblad betreft, bepalen tot Fauna, Flora en Chea.

En zoo krijgen we dan Vrijdagmorgen: „Biologische Wetenschappen“, in de bovenzaal van de Leo-Stichting.

1. E. Wassmann S. J. (Valkenburg), „Das Anpassungsproblem in der Biologie“;

2. A. C. J. van Goor (Helder), „Een en ander uit de biologie der Nederlandse zeevieren.“

3. W. E. De Mol (Amsterdam), „Nieuwe gezichtspunten betreffende het ontstaan van de paracovalla der Nareissen en de verdeling van dit bloem-orgaan, gegrondvest op teratologische en cytologische-erfelijke onderzoekingen.“

4. C. E. B. Bremekamp (Delft), „De z.g. hydrotopische krommingen der wortels.“

5. J. Smit (Voorst), „De desinfecteerende werking van kalkwater.“

* * *

Terwijl **Vrijdagmorgen** de afdeling Biologische Wetenschappen bijeenkomt in de bovenzaal van de Leo-stichting, vergaderen de „Geologisch-geografische Wetenschappen“ in het Natuurhistorisch Museum.

De agenda aldaar luidt als volgt:

1. B. G. Eeher (Leiden), „Een tweede Nederlandsche diepzee-expeditie.“

2. H. J. Beckers (Beek L.), „Over diluviale

en alluviale kalkafzetting in Zuid-Limburg", (met demonstratie).

3. L. A. J. Keuller (Maastricht), „Over breuken in het krijt te Maastricht.”

4. C. H. Oostingh (Wageningen), „Eenige waarnemingen in het diluvium langs de Maas in België en Noord-Frankrijk.”

5. Mejuffrouw J. B. J. Hol (Utrecht), „Eenige opmerkingen omtrent de morfologie van Zuid-Limburg.”

6. G. L. L. Kemmerling (Hendrik Ido Ambacht), „Gloedwolken.”

* * *

Vrijdagnamiddag heeft er eene excursie plaats naar Valkenburg, Heerlen, Trebeek enz., ter bezichtiging van Catacomben, geïmiteerde kolonmijn, vroedvrouwschool, tuindorp en bovengrondsche werken op Staatsmijn Emma en Hendrik.

Maar.... tegelijkertijd is er eene Geologisch-geografische excursie, en wel naar Belvédère en den St. Pietersberg (Westzijde).

Deze excursie staat hoofdzakelijk in 't teeken van löss, ofschoon ook 't krijt niet verwaarloosd zal worden.

De tocht wordt gemaakt per autobussen.

Te 1.30 uur komen de deelnemers aan deze excursie bijeen in 't Natuurhist. Museum.

Dr. Th. Reinhold zal dan, aan de hand van demonstraties eene korte inleiding houden en verder met den heer J. J. Pannekoek van Rheden de excursie leiden.

Vrijdagavond, te half negen, is er Concert van de Koniukl. Zangvereniging „Maastreechter Staar”, in 't feestgebouw dier Vereeniging op 't Klooster. (Toegang voor leden en deelnemers en hunne dames à f 1.50 per persoon).

* * *

Zaterdagmorgen, te stipt kwart over negen, vergaderen de Biologische Wetenschappers in 't Natuurhistorisch Museum.

Sprekers zijn:

1. G. Romijn (Haarlem), „Een misvorming van beekmijten in Limburg.”

2. G. Stiasny (Leiden), „Vergiftigingsverschijnselen veroorzaakt door kwallen.”

3. A. B. Drooglever Fortuyn (Oegstgeest), „Histologische veranderingen in de groote hersenschors bij knaagdieren.”

4. J. Versluys (Hilversum), „Over permanente larvale-toestanden bij salamanders.”

5. J. F. van Bemmelen (Groningen), „Familieonderzoek op biologischen grondslag.”

6. J. Bouckaert (Leuven), „Temperatuurcoëfficiënten en ionen bij het kikvorschhart.”

7. K. Tjebbes (Huizen), „Kruisingsproeven met Siameesche katten.”

8. H. Schmitz S. J. (Valkenburg), „Fauna van de Limburgsche mergelgrotten.”

* * *

Ondertusschen komt de afdeling „Geologisch-geografische Wetenschappen” bijeen (op dienzelfden Zaterdagmorgen) in de bovenzal van de Leo-stichting.

Hier spreken:

1. J. van Barcu (Wageningen), „Het voorkomen als mineraal van in situ gevormde calciet en gips in den Nederlandschen bodem.”

2. P. Tesch (Haarlem), „Over ontstaansmogelijkheden van löss.”

3. W. C. Klein (den Haag), „Argumenten voor 't ontstaan van löss van het Maasdal als een waterafzetting.”

4. Th. Reinhold (Haarlem), „Eenige opmerkingen over Limburgsche löss.”

5. L. A. J. Keuller (Maastricht), „Waarnemingen omtrent löss en omtrent vuursteen te Maastricht.”

6. K. Oestreich (Utrecht), „Over de löss in het leisteenplateau van den Rijn.”

In de algemeene vergadering, welke **Zaterdagmiddag** te drie uur plaats vindt in den Schouwburg, houdt Prof. Dr. Eug. Dubois eene rede: „Limburg's bodem als getuige van klimaatsveranderingen.”

* * *

Ziedaar in 't kort de onderwerpen en dezer besprekers op 't Maastrichtsches Congres.

Wij hopen van harte dat de leden van 't Natuurhistorisch Genootschap gebruik zullen maken van deze eenig mooie gelegenheid om „vakmensen” te leeren kennen en te hooren en we eindigen met te verwijzen naar de tentoonstelling van instrumenten, op het gebied van Natuurkundige en Technische Wetenschappen, alsmede van toestellen en modellen op hygienisch- en mijnbouwkundig gebied, onder de auspiciën van het Congres georganiseerd door bekende fabrieken van instrumenten, de Glas- en Aardewerkfabrieken „de Sphinx”, de Staatsmijnen in Limburg en de Mijnschool te Heerlen.

Deze tentoonstelling wordt gehouden in de voormalige Dominiicanenkerk, Groote Staat.

Leden hebben op vertoon hunner Congreskaart vrijen toegang.

Steyl, den 21. II. 1923.

Sehr geehrter Herr Vorsitzender!

Durch die Diskussion in der letzten Versammlung der N. H. G. am 7. Februar im Museumsgebäude zu Maastricht, bestimme, erlaube ich mir Ihnen, Herr Vorsitzender, folgende Anregung zur Förderung der Mitarbeit an der Erforschung der Provinz Limburg auf naturhistorischem Gebiete vorzulegen:

I. Organisationsfragen:

1. Heranziehung möglichst vieler Mitarbeiter aus dem Vereine selbst.

Dazu wäre eine möglichst vollkommene Liste sämtlicher Mitglieder aufzustellen mit Angabe der Gebiete in welchem das betreffende Mitglied besonders arbeitet und Fachkenntnisse besitzt.
z. B. X. Y. Ornithologie. — A. B. Entomologie. — I. K. Botanik. u. s. w.

a. Auf Grund dieser Angaben könnten dann bestimmte Gruppen zu wissenschaftlichen Fachabteilungen vereinigt werden, welche dann die wissenschaftliche Erforschung der Provinz auf einer besonderen Gebiete unternähmen. Je nach der Verteilung des Wohnsitzes oder besonderer Vorliebe könnten dann bestimmte Landesteile einem Mitgliede oder Mitarbeiter überwiesen werden.

b. Ferner wird man auf Grund dieser Liste ein klareres Bild gewinnen können, auf wel-

chen wissenschaftlichen Gebieten schon gearbeitet worden ist, und auf welchen aber auch noch besonders gearbeitet werden muss. — Dieses festzustellen wäre dann Sache des Vorstandes der N. H. G. und sein Sorge müsste es dann auch sein, die notwendigen Anregungen zu geben, um neue Arbeiten zu beginnen und alte Arbeiten zu fördern.

c. Gestützt auf diese Liste wird man leichter in stande zu sein, wertvolle Naturfunde zu sichern und zu retten. Wird nämlich irgendwo in der Provinz ein wertvolles Naturobjekt gefunden, dann wird, wenn man weiss, wo ein Fachinteressent wohnt, sich an denselben wenden können, dass er sich der Fundes annimmt, untersucht und wenn möglich und tunlich für die Wissenschaft und das Museum rettet. Die Adresse solcher Fachinteressenten der N. H. G. müssten dann wohl von Zeit zu Zeit auch in der Tagespresse bekannt gegeben werden, mit der Aufforderung an Alle den Fund solcher wertvoller Objekte an die angegebenen Adressen mitzuteilen oder auch gleich einzusenden.

d. Endlich könnte man auf Grund dieser Liste leichter eine Liste Mitarbeiter aufstellen, die man zur Mitarbeit am Jahrbuch und an den Monatsblättern heranziehen würde. Die Gediegenheit in der Bearbeitung des Stoffes selbst als auch die Mannigfaltigkeit würden wohl gewinnen und die Zeitschriften inhaltsreicher und wissenschaftlicher gestalten. Das wäre naturgemäss eine besondere Aufgabe für das Redaktionskomitee.

II. Werbearbeit!

Tatsache ist der Bestand der N. H. G. und auch dass dieselbe viele Mitglieder zählt. Und doch meine ich müsste noch mehr geschehen um:

1. Die Ziele der N. H. G. noch mehr bekannt zu machen.
2. Neue Mitglieder, besonders Fachgelehrten, nicht bloss aus Limburg sondern auch aus ganz Niederland und andere, zu werben.
3. Weitestes Interesse für die N. H. G. überall zu wecken.

Diesen Zwecken dient ja wohl die Herausgabe des Jahrbuches und der Monatsblätter. — Nota: Um die letzteren und damit auch die N. H. G. finanziell zu stützen, könnte man vielleicht durch Annoncen und Anzeigen naturwissenschaftlicher Art mitaufnehmen. Ferner auch Anzeige naturwissenschaftlicher Bücher und Instrumente u. s. w. Den Hunderten von Mitgliedern, die gerne dieses oder jenes auf diesen Gebieten anschaffen möchten würde man gewiss einen grossen Dienst erweisen.

Ebenso dient demselben Zwecke die Monatsversammlungen im Museumsgebäude von Maastricht. Ich möchte jedoch diese Versammlungen mehr Familienzusammenkünfte nennen, wo Mitglieder der N. H. G. in grösserer und kleinerer Anzahl zur wissenschaftlicher Aussprache sich zusammenfinden.

Ausser diesen Monatsversammlungen müsste aber doch jedes Jahr auch mindestens eine grosse Versammlung abgehalten werden, bald in diesem bald in jenem Landesteile der Provinz. Diese Versammlungen müssten auf einen grossen Massstabe eingestellt sein, gründlich und

gut vorbereitet werden. Tüchtige Werberedner, die der Ziele der N. H. G. darlegen und für die N. H. G. begeistern; tüchtige Fachredner, die wissenschaftlich und volkstümlich die Forschungsergebnisse darbieten; Kinematografische oder einfache Lichtbild-Vorführungen u. dgl. w. müssten dieser Versammlung das Gepräge geben und dem Volke sympatisch machen. Neben geschlossenen kleineren Fachconferenzen müssten grössere Volksversammlungen gehalten werden. In der Tagespresse müsste eine geschickte Propaganda auf die Versammlung hinweisen und vorbereiten.

Endlich müsste denn auch in die Tagespresse hier und wieder eine Notiz die N. H. G. betreffend gebracht werden. Oder zuweilen ein volkstümlich geschriebener Artikel Naturwissenschaftlicher Art im Sinne der N. H. G. oder auch wohl eine mehr wissenschaftliche Arbeit in der Zeitung, sei es im Hauptblatte oder in der wissenschaftlicher Beilage erschienen. Die Verfasser dieser Artikel müssten sich dann aber auch stets als Mitglieder der N. H. G. unterzeichnen, damit eben die N. H. G. bekannt würde und sie als die quelle wissenschaftlichen Lebens in der Provinz anerkannt und gewürdigt würde.

Das sind, sehr verehrter Herr Vorsitzender in allgemeinen Umrissen die Gedanken, die ich Ihnen als Anregung und Aufforderung für die N. H. G. vorzulegen mir erlaube. Betrachten Sie dieselben als kleine Samenkörner die sich aus den Früchten der Diskussion bei der letzten Versammlung ausgelöst haben. Ich stelle es Ihnen anheim dieselben zu verwerten und ihnen zur weiteren Fruchbarkeit zu verhelfen, auf dass unsere N. H. G. weiter wachse und erstarke ad majorem Dei gloriam.

P. Karl RIOTTE, S. V. D., Steyl, Missionshaus.

PALAEONTOLOGISCHE CURSUS.

Op de laatste Maandelijksche bijeenkomst werd de noodzakelijkheid betoogd om den leden van het Natuurhist. Genootschap wat meer palaeontologische kennis bij te brengen.

Het Bestuur heeft sindsdien geconfereerd met den heere H. C. Funke, die zich bereid verklaarde tot het geven van een **palaeontologischen cursus**.

Denkelijk zal deze cursus, beginnende met October a.s., verdeeld worden over twee winters en om de 14 dagen gegeven worden.

Ook niet-leden kunnen er aan deelnemen.

Gymnasiasten en H. Burgerscholieren, leerlingen van Kweek- en Normalscholen zullen hartelijk welkom zijn.

De heer Funke geeft den cursus gansch belangeloos.

Alével, deelname aan den cursus zal ietwat kosten. En wel... voor niet-leden vijf gulden per jaar-cursus. Leden betalen één gulden vijftig centen.

Als het hoofd des gezins lid is van het Natuurhist. Genootschap, betalen de niet-leden huisgenooten, zoolang ze minderjarig zijn, eveneens één gulden vijftig centen.

Wat of er met deze gelden gebeurt?...

Ze worden besleed tot aankoop ener projectielamp, projectielamp waaraan het Genootschap groote behoefte heeft.